

Universitätsbibliothek Wuppertal

M. Tvllii Ciceronis Opera Omnia

Cicero, Marcus Tullius

Basileæ, MDCLXXXII

De fato

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-1133](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-1133)

neque deus est effector somniorum, neque naturæ societas ulla cum somniis, neque observatione inveniri potuit scientia: effectum est, ut nihil prorsus somniis tribuendum sit: præsertim cum illi ipsi, qui ea vident, nihil divinent: ii, qui interpretantur, conjecturam adhibeant, non naturam: CAS VS autem innumerabilibus pænè faculis in omnibus plura mirabilia, quàm in somniorum visis effecerit: neque conjectura, quæ in varias partes duci potest, nonnumquam etiam in contrarias, i quidquam sit incertius. Explodatur hæc quoque somniorum divinatio pariter cum ceteris. nam ut verè loquamur, *superstitio* susa per gentes, oppressit omnium ferè animos, atque hominum imbecillitatem occupavit. quod & in iis libris dictum est, qui sunt de natura deorum: & hac disputatione id maximè egimus. multum enim & nobismet ipsis, & nostris profuturi videbimur, si eam funditus sustulissimus. Nec verò (id enim diligenter intelligi volo) *superstitio* tollenda religio tollitur. Nam, & MATURVM INSTITVTA tueri factis, cætemoniisque retinendis, sapientis est: & esse præstantem aliquam, æternamque naturam, & eam suspiciendam, admirandamque hominum generi, pulchritudo mundi, ordoque rerum cælestium cogit confiteri. Quamobrem ut religio propaganda etiam est, quæ est iuncta cum cognitione naturæ: sic *superstitio* 2. *stirpes omnes ejcienda*, inquit enim, & urget, 3. & quocumque te vereris, persequitur; si ve tu vatem, si ve tu

omen audieris; si ve immolaris, si ve avem aspexeris; si Chaldaum, si haruspicum videris; si fulserit, si tonuerit, si tactum aliquid erit de cælo, si ostenti simile natum, factumve quippiam: quorum necesse est plerumque aliquid eveniat: ut nunquam liceat quieta mente consistere. *Perfugium* videtur omnium laborum, & sollicitudinum esse somnus, at ex eo ipso plurimæ curæ, metusque nascuntur, qui quidem ipsi per se minus valent, & magis contemnerentur, nisi somniorum patrocinium philosophi susceperint, nec ii quidem contentissimi, sed in primis acuti, & consequentia, & repugnantia videntes: qui prope jam absoluti, & perfecti putantur, quorum licentiæ nisi Carneades resistisset, haud scio, an *soli jam philosophi* judicarentur, cum quibus omnis ferè nobis disceptatio, contentioque est, non quod eos maximè contemnamus: sed quod videntur acutissimè sententias suas, prudentissimeque defendere. 4. Cùm autem proprium sit Academiæ, iudicium suum nullum interponere, ea probare, quæ simillima veri videntur, conferre causas, & quid in quamque sententiam dici possit, expromere, nulla adhibita sua auctoritate, *iudicium audientium relinquere integrum*, ac liberum: tenebimus hanc consuetudinem à Socrate traditam: eaque inter nos, si tibi, Quinte frater, placebit, quàm sapissimè utemur. Mihi verò, inquit ille, nihil potest esse jucundius. Quæ cum essent dictæ, surreximus.

1. *Quidquam sit incertius.* Pal. pr. *certius*, quod fortan referendum ad *casum*, ut conjectura quæ sit certa ac casus; hoc est incertissima. sed cum reliqui codd. ei non adhiplentur, non est quod librario unum cum tribuamus.

2. *Stirpes omnes ejcienda.* Sic mss. nostri, sed more suo, unica litera *ejcienda* frustra alii conjecturis operantur. quippe *ejcienda* stirpes jam an ea evulsi sint extractæque radicibus oportet; quo ipso, nunquam certe renascuntur si tamen quæ d. morandum, malim *ejcenda sunt*, quomodo locus noster sine libri tit. Tulcul. quæst. pro quo tamen

vulgata *ejcenda*.

3. *Et quocumque te vereris.* Haud aliter hoc usque cusi, sed num recte? Pall. enim quatuor & liber S. Victoris nulla litera variante præterunt, & quære, *Quintus vereris*. loqui verò Ciceronem cum fratre suo Quinto, satis constat. verum vident Senatus Criticus, ego festino.

4. *Cùm autem proprium sit Academiæ.* Pal. tert. & S. Victoris non habent: voculam *proprium*, sed cum refert in aliis illis nostris mssibus, nihil ei adhuc moveo controversiam.

M. TVLLII CICERONIS
DE
F A T O,
LIBER SINGVLARIS.

Deest principium.

1. QVIA pertinet ad mores, quos ¶ illi vocant, nos eam partem philosophiæ, de moribus appellare solemus; sed decet augentem linguam Latinam, & nominare *moralium* explicanda; vis est ratioque enuntiationum, quæ Græci ¶ vocant, quæ de re futura cum aliquid dicunt, atque eo, quod possit fieri, aut non possit, quam vim habeant, obscura questio est: 3. quam ¶ Philosophi appellant: totaque est logicæ; quam *rationem disserendi* voco. Quod autem in aliis libris feci, qui sunt de natura deorum; itemque in iis, quos de divinatione edidi, ut in utramque partem perpetua explicaretur oratio, quo factilius id à quoque probaretur, quod cuique maximè probabile videretur, in id hac disputatione de fato, casus quidam, ne facerem impedit. Nam cum essem in Puteo

lano, Hirsiusque; noster, consul designatus, iisdem in locis, vir nobis amicissimus, & iis studiis, in quibus nos à pueritia viximus, deditus: multum unà eramus; maximè nos quidem exquirentes ea consilia, quæ ad pacem, & ad concordiam civium pertinerent. cum enim omnes post interitum Cæsaris novarum perturbationum causa quæri viderentur, hisque esse occurrendum putaremus: omnis ferè nostra in iis deliberationibus consumebatur oratio; idque & sæpe aliàs. & quodam liberiore, quàm solet, & magis vacuo ab interventoribus die, cum ille ad me venisset primò illa, quæ erant quotidiana, & quasi legitima nobis, 4. de pace, & de otio. Quibus actis, Quid ergo? inquit ille, quoniam oratorias exercitationes non tu quidem, ut spero, reliquisti, sed certè philosophiam illis anteposuisse, possumne

1. *Quia pertinet ad mores, quos illi vocant.* Est à mss. nostris; si mav. q. dudum editione sua Petrus V. Palatinus ego usus sum r. bus. Gulielmus variantes lectiones adscripsit marginibus, è libr. S. V. Cor. s. Francisci Pithæi, & Francisci Fabricii, vulgata lectio habet, quæ ¶ Græci vocant.

2. *Appella moralium.* Pal. sec. & S. Victoris, *moralium*, quod, quamvis non probem, i. buit tamen ind. care, quippe secundus ille noster, quancvis est pretio, præ aliis duobus quibus utor.

3. *Quam Philosophi appellant.* Dictionem *Philosophi* reddimus auctor. fide Pall. & P. atque S. V. ex huiusque editione sua Victoris, infinitæ & incred. blis diligenti vir.

4. *De pace & otio. Quibus actis.* Quæ est lectio Pal. prim. editionisque Victoris, & aliorumque. nam ceteri mss. *Quibus accipis*. omnes tamen omiserant illa vulgata, *di. h. s. s.*; quæ in Lambinianis ac Brucianis.

possumne aliquid audire? Tu verò inquam, vel audire, vel dicere, nec enim (quod recte existimas) oratoria illa studia dicerentur: quibus etiam te incendi, quanquam flagrantissimum acceperam: nec ea, quæ nunc tracto, minuunt, sed augent potius illam facultatem: nam cum hoc genere philosophiz quod nos sequimur, magnam habet orator societatem, *subtilitatem* enim ab Academia mutuatur, & ei vicissim reddit *uberitatem orationis*, & ornamenta dicendi. Quamobrem, inquam, quoniam utriusque studii nostra possessio est, hodie, utro frui malis, optio sit tua. Tum Hirtius, Gracianum, inquit, & tuorum omnium simile, nihil enim unquam abnuat meo studio voluntas tua. Sed quoniam & rhetorica mihi nostra fat nota, teque in iis & audivimus scire, & audiemus, atque hanc Academicorum, contra propositum disputandi, consuetudinem indicant (si suscepisse *disputandum* disputatorem; 2. ponere aliquid, ad quod audiam, si tibi non est molestum, volo. An mihi, inquam, potest quidquam esse molestum, quod tibi gratum futurum sit? sed ita audies, ut Roma num hominem, ut timidè ingredientem ad hoc genus disputandi, ut longo intervallo hæc studia repetentem. Ita, inquit, audiam te disputantem; ut ea lego, quæ scripsisti, proinde ordine *Multa hic desunt*, 3. consideramus hic: quorum in aliis, ut in Antipatro poeta, ut in Ænuali die natis, ut in simul ærotantibus fratribus, ut in utra, ut in unguibus, ut in reliquis ejusmodi, natura contraria vult: quam ego non tollo: vis est nulla fatalis. In aliis autem *fortuna* quædam esse possunt, ut in illo naufragio, ut in Icaudio, ut in illo Daphite. Quædam etiam Posidonius (pace magistri dixerim) comminisci videtur. Sunt inquam quidem absurda. Quid enim? si Daphite fatum fuit de equo cadere, atque ita perire? ex hocne equo qui cum equus non esset, nomen habebat alienum? ut Philippus balice in capulo quadrigulis vitare monebatur? quasi verò capulo sit occisus. Quid autem magnum, & naufragium illum sine nomine in vivo esse lapsum? quamquam huic quidem hic scribit prædictum *in aqua esse peritendum*. Ne hercule Icaidius quidem prædonis video fatum ullum, nihil enim scribit ei prædictum. Quid mirum igitur, ex spelunca saxum in crura ejus incidisse? puto enim, etiam si Icaidius tum in spelunca non fuisset, saxum tamen illud casurum fuisset. Nam aut nihil est omnino fortuitum, aut hoc ipsum potuit evenire fortuna. Quæro igitur, (atque hoc latè patebit) si facti omnino nullum nomen, nulla natura, nulla vis esset, & *fratè, temerè, casu* aut pleraque fierent, aut omnia: nam aliter, ac nunc eveniunt, evenirent? quid ergo attineret inculcare fatum, cum sine fato ratio omnium rerum ad naturam, fortunamve referatur? Sed Posidonium, sicut æquum est, cum bona gratia dimitimus: ad Chryssippi laqueos revertamur. Cui primum quidem de ipsa rerum *ambigione* respondemus; reliqua postea persequemur. Inter *secularum naturas* quantum interit videmus: talis esse salubris: talis ostilenteis: in aliis esse pituitosos, & quasi redundantes: talis, in aliis exsiccatos, atque aridos: multaque sunt alii, quæ inter locum, & locum plurimum differant. Athentis tenui: cælum, ex quo *acutiores* etiam putantur. Atticis: crassam Thebis, itaque pingues *Turbani* & *valentes*. Tamen neque illud tenue cælum efficit, ut aut Zenonem quis, aut Arcelilam, aut Theophrastum audiat neque crassum, ut Nemea potius, quam Isthmo victoriam petat. Disjunge longius quid enim loci natura afferre potest, ut in porticu Pompei potius quam in campo ambulemus? tecum, quam cum alio? Idibus potius, quam Kalendis?

Ut igitur ad quasdam res natura loci pertinet aliquid, ad quasdam autem nihil: sic *afflictio astrorum* valeat, si vis, ad quasdam res; ad omnes certe non valebit. At enim quoniam in naturis hominum dissimilitudines sunt, ut alios dulcia, alios subamara delectent; alii libidinosi, alii iracundi, aut crudeles, aut superbi sint; alii talibus vitiis abhorreant: quoniam igitur, inquit, tantum natura à natura distat, quid mirum est, has dissimilitudines ex differentiibus causis esse factas? hæc differens, quæ de re agatur; & in quo causa consistat, non videt. Non enim si alii ad alta propensiores sunt propter causas naturales, & antecedentes, idcirco etiam nostrarum voluntatum, atque appetitionum sunt causæ naturales, & antecedentes. nam nihil esset in nostra potestate, si res ita se haberet. nunc verò fatemur, ACVTI MENTIS: valentes, imbecillissime, non esse id in nobis. Qui autem ex eo cogi putat, ne ut se deamus quidem, aut ambulemus, voluntatis esse; is non videt, quæ quamque res consequatur. Ut enim & ingeniosi, & tardi ita nascantur antecedentibus causis, itemque valentes, & imbecilli: non sequitur tamen, ut etiam sedere, & ambulare, & rem agere aliquam, principalibus causis definitum, & constitutum sit. Stilponem & Megaricum philosophum, acutum sanè hominem, & probatum temporibus illis accepimus. Hunc scribunt ipsius familiares & ebriosum, & mulierosum fuisse: neque hoc scribunt vituperantes, sed potius *ad laudem*, vitiosam enim naturam ab eo sic edomitam & compressam esse doctrinam, ut nemo unquam vinolentum illum; nemo in eo libidinis vestigium viderit. Quid? Socratem nonne legimus, quem admodum notavit Zopyrus, phyllognomon, qui se profitebatur *hominum mores, naturasque*, ex corpore, oculis, vultu, fronte pernosceret; & stupidum esse Socratem dixit, & bardum, quod jugula concava non haberet: obstratas eas partes, & obstratas esse dicebat; addidit etiam, mulierosum: in quo Alcibiades cæchinum dicitur fultulisse. Sed hæc ex naturalibus causis vitia nasci possunt; extirpari autem & funditus tolli, ut is ipse, qui ad ea propensus fuerit à tantis vitiis avocetur, non est id positum in naturalibus causis, sed in *voluntate, studio, disciplina*, quæ tolluntur omnia, si vis, & natura fati ex divinationis ratione firmabitur. Etenim si est divinatio, & qualibus nam à perceptis artis proficiunt percepta appello, quæ dicuntur Græcè *θεωρηματα*. Non enim credo nullo percepto aut ceteros artifices venari in suo munere, aut eos, qui divinatione utantur, futura prædicere. Sunt igitur astrologorum percepta hujusmodi. Si quis, verbi causa, ORIENTE CANICULA NATVS EST, IS IN MARI NON MORIETVR. Vigila Chryssippe, ne tuam causam, in qua tibi cum Diodoro, valente dialeceico, magna lustratio est, deseras. Si enim verum est, quod à ita connectitur, si quis oriente Canicula natus est, in mari non morietur: illud quoque verum est, si *Fabius* oriente Canicula natus est, Fabius in mari non morietur. Pugnans ergo hæc inter se, Oriente canicula natum esse, & in mari Fabium moriturum: & quoniam certum in *Fabio* ponitur, ortum esse eum Canicula oriente, hæc quoque pugnans, & esse Fabium, & in mari moriturum. Ergo hæc quoque conjunctio est ex repugnantibus, & est Fabius, & in mari Fabius morietur: quod ut propositum est, ne fieri quidem potest. Ergo illud, *Morietur in mari Fabius*, ex eo generi est, quod fieri non potest. Omne igitur, quod falsum dicitur in futuro, id fieri non potest. At hoc, Chryssippe, minime vis: maximeque tibi de hoc ipso cum Diodoro certantem

K k k k 3

123

1. Rhetoricam hi nostri sœcula. Pall. sibi nota, quod & in Gulielmianis te his, qui præterea vestra, quod ego expressi à Victorian.
2. Pueri aliquid ad quod audiam. Est à mli, quinque neque secus Victorii editio, publicat. Terè præparat.
3. Consideramus hic, quorum, &c. Turnebus monuit vet. libros præferre vestros; ex quo factum illud vulgatum, Consideramus Hirtii. Pal. sec. leuat edita *consideramus* hic hic deest quorum, alii duo, nescio quo

versus admiserant.

4. Megaricum. Est à Victorii editione. & accedie Pal. sec. in quo Megaricum nam ceteri Megaricum: quibus adhzret Turneb.

5. Stupidum esse Socratem dixit, Gulielm. adnotavit videri expungenda, Socratem d. vis ut supervacua; uti revera sunt.

6. Quibusnam à perceptis artis, &c. Sic meliores mss. neque aliter Victorius, Turnebus, Aldus, alii, quælibet natura à perceptis.

est. ille enim id solum fieri posse dicit, quod aut sit verum, aut futurum sit verum: & quidquid futurum sit, id dicit fieri necesse esse, & quidquid non sit futurum, id negat fieri posse. Tu, & quæ non sint futura, posse fieri dicit, ut *frangit hanc gemmam*, etiam si id nunquam futurum sit; neque necesse fuisse Cypselum regnare Corinthi, quamquam id milleimo ante anno Apollinis oraculo editum esset. At si ita comprobabis divina prædicta; & quæ falsa in futuris dicuntur, in his habemus, ut ea fieri non possint: ut, si dicatur, Africanum Karthagine potiturum, & si verè dicatur de futuro, idque ita futurum sit, diess esse necessarium, quæ est tota Diodori vobis inimica sententia. Etenim si illud verè connectitur, *Si oriente Canicula natus es, in mari non morieris*: primumque, quod in conexo, *Natus es oriente Canicula*: necessarium: (omnia enim verè in præteritis, necessaria sunt, ut Chryippo placet, dissentienti à magistro Cleanthe, quia sunt innumerabilia, nec in fallum è vero præterita possunt converti;) si igitur quod primum in conexo est, necessarium est; si etiam quod consequitur, necessarium. Quamquam hoc Chryippo non videtur valere in omnibus. Sed tamen, si naturalis est causa, cur in mari Fabius non moriatur, in mari Fabius mori non potest. Hoc loco Chryippus æstus falli sperat Chaldaeos, ceterosque divinos, neque eos utrosque esse conjunctionibus, ut in sua præcepta pronuntiant. *Si qui natus est oriente Canicula, is in mari non morietur*: sed potius ita dicantur: *Non est natus est quis oriente Canicula, & is in mari morietur*. O licentiam jocularem! ne ipse incidat in Diodorum, docet Chaldaeos, quo pacto eos exponere præcepta oporteat. Quæro enim, si Chaldaei ita loquantur, ut negatione infinitarum conjunctionum potius, quam infinita conexa ponant: cur idem medici, cur geometræ, cur reliqui facere non possint? medicus in primis, quod erit ei per se futurum in arte, non ita proponet: *Si cvi venas sic moventur, is habet febrem*: sed potius illo modo, *Non ei venas sic moventur, & febrem is non habet*; itemque geometræ non ita dicunt, *Si in sphaera maximi orbis, medii inter se dividuntur*: sed potius illo modo: *Non est in sphaera maximi orbis, & hi non medii inter se dividuntur*. Quid est, quod non possit illo modo ex conexo transferri ad conjunctionum negationem? & quidem aliis modis easdem res esse potissimum. Modò dixi, *In sphaera maximi orbis, medii inter se dividuntur*: possum dicere, *In sphaera maximi orbis erunt*, possum dicere, *Quia in sphaera maximi orbis erunt*: Multa genera sunt enuntiantium, nec ullum distortius, quam hoc, quo Chryippus sperat Chaldaeos contentos Stoicorum causa fore. Illorum tamen nemo ita loquitur. Major est enim has contortionem orationis, quam lignorum ortus, obitusque perdiscere. Sed ad illam Diodori contentionem, quam *de divinatione* appellant, revertamur: in qua quid valeat id, quod fieri possit, anquiritur. Placet igitur Diodoro, id solum fieri posse, quod aut verum sit, aut verum futurum sit. Qui locus attingit hanc quaestionem. Nihil fieri, quod non necesse fuerit: & quidquid fieri possit, id aut esse jam, aut futurum esse: nec magis commutari ex veris id falsa ea posse, quæ futura sunt, quam ea, quæ facta sunt: sed in factis immutabilitatem apparere, in futuris quibusdam quia non apparent, & ne in se quidem videri: ut in eo, qui mortifero morbo urgeatur, verum sit, hic morietur hoc morbo: at hoc idem si verè dicatur in eo; in quo

vis morbi tanta non appareat, nihilo minus futurum sit. *Non sit*, ut commutatio ex vero in fallum ne in futuro quidem ulla fieri possit. Nam, *Morietur Scipio*, talem vim habet, ut, quamquam de futuro dicitur, tamen ut id non possit converti in fallum, de homine enim dicitur, cui necesse est mori. Sic si diceretur: *Morietur noctu in cubiculo suo Scipio*, vi oppressus, verè diceretur, id enim forte diceretur, quod esset futurum: *futurum autem fuisse, ex eo, quia factum est*, intelligi debet: nec magis erat verum, *Morietur Scipio*, quam *Morietur illo modo*: nec minus necesse mori Scipionem, quam illo modo mori: nec magis immutabile ex vero in fallum, *Necatus est Scipio*, quam *Necabitur Scipio*: nec, cum hæc ita sint, est causa, cur Epicurus, fatum extimescat, & ab atomis petat prædium, easque de vi deducat, & uno tempore suscipiat res duas inenodabiles: unam, ut sine causa fiat aliquid, ex quo existet, ut de nihilo qui piam fiat, quod nec ipsi, nec cuiquam physico placeat; alteram, ut, cum duo individua perinamta tem ferantur, alterum è regione moveatur, alterum declinet. licet enim Epicuro, concedenti omne enuntiatum aut verum, aut fallum esse, non veteri, ne omnia fato fieri sit necesse: non enim æternis causis natura necessitate mutantibus verum est id, quod ita enuntiat: *Descendit in Academiæ Carneades*: nec tamen sine causis: si d' interest inter causas fortuito antegressas, & inter causas cohibentes in se efficientiam naturalem. Ita & temper verum fuit, *Morietur Epicurus, cum duo & septuaginta annos vixerit*, Archonte Pitharato; neque tamen erant causæ fatales, cur ita accideret: sed quod ita accidisset, certè casurum, sicut accidit, fuit. Nec ii, qui dicunt *immutabilia esse, quæ futura sunt*, nec posse & verum futurum converti in fallum, fati necessitatem confirmant, sed verborum vim interpretantur. At, qui introducunt causam æternam sempiternam, in mentem hominis voluntate libera spoliata, necessitate fati devincunt. Sed hæc haud tenent. Alia videmus, concludit enim Chryippus hoc modo, *Si est motus sine causa*, non omnis enuntiatum, quod *est sine causa* dialectici appellant, aut vera, aut falsa erit. Causas enim efficientes quod non habebit, id nec verum, nec fallum erit. omnis autem enuntiatum, aut vera aut falsa est, motus ergo sine causa nullus est. Quod si ita est, omnia, quæ sunt, causis hinc antegressis, id si ita est, omnia fato sunt, efficiuntur igitur, fato fieri, quæcumque sunt. Hic primum si mihi liceat assentiri Epicuro, & negare omnem enuntiationem aut veram esse, aut fallam: eam plagam potius accipiam, quam fato omnia fieri comprobem. illa enim sententia aliquid habet disputationis, hæc verò non est tolerabilis. itaque contendit omnis nervus Chryippus, ut persuadeat, *omne est sine causa, aut verum esse, aut fallum*. Ut enim Epicurus veretur, ne, si hoc concesserit, concedendum sit, fato fieri, quæcumque sunt: (si enim alterum ex æternitate verum sit, esse id etiam certum: & si certum, etiam necessarium: ita & necessitatem, & fatum confirmari potest) sic Chryippus metuit, ne, si non obtinuerit, omne, quod enuntietur, aut verum esse, & aut fallum, non teneat, omnia fato fieri possint, & ex causis æternis rerum futurarum. Sed Epicurus declinatione atomi vitari fati necessitatem putat. Itaque tertius quidam motus oritur extra pondus, & plagam, cum declinat atomus intervallo minimo, id appellat *κλάση*. Quam declinationem sine causa fieri si minus verbis, te cogitur confi-

1. *Dicitur Africanum Karthagine potiturum.* Rectè ita editi à Victorio, respondetque Pal. sec. cast. isimus liber, alii quidem Karthagine, sed non ita tam bonè notè, itaque viderit de suis Lambi.

2. *Non est natus sic moventur.* Vulgata: *Non est hinc venas*, sed contra Pal. sec. Pich. Fabr. & Victorii editionem, nec abluant Palat. tert. quart. in quibus, *Non enim venas*.

3. *In sphaera maximi orbis, medii, &c.* Secutus sum eosdem libros: nam communis lectio: *Si in sphaera maximi orbis sunt, medii*, quidquid etiam in mox sequentibus mutavi; feci codicibus isdem præconibus.

4. *Id quod fieri possit anquiritur.* Sic Pithæanus, neque secus editio

Victorii atque Turnebi, vulgata, inquiris:

5. *Ne inesse quidem videri* Lambini, eaque priores aliquot edit. ut necesse quidem.

6. *Nec minus mori necesse est mori Scipioni.* Ita Pal. sec. & Fabricianus editis; nec minus necesse est mori Scipioni.

7. *Fatum extimescat.* Nihil pejor Pal. sec. ac Pichæan. peritimescat.

8. *Ut unum futurum converti in fallum.* Pall. omn. & Pich. & publicati à Victorio convitit.

9. *Aut fallum, non teneat, omnia fato fieri, &c.* Secutus sum Victorianam, cum aperte sic exhaeret in Pal. sec. vulgatis abest illud non teneat.

conferri. non enim atomus ab atomo pulsa declinat, nam qui potest pelli alia ab alia, si gravitate feruntur ad perpendicularium corpora individua, rectis lineis, ut Epicuro placet? sequitur enim ut, si alia ab alia nunquam depellatur, ne contingat quidem alia aliam. ex quo efficitur, ut iam si sit atomus, eaque declinet, declinare sine causa. Hanc rationem Epicurus induxit ob eam rem, quod veritas est, ne, si semper atomus gravitate ferretur naturali, ac necessaria, nihil liberum nobis esset, cum ita moveretur animus, ut atomorum motu cogereetur. Hinc Democritus auctor atomorum accipere maluit, necessitate omnia fieri, quam à corporibus individuis naturalibus motus avellere. Acutius Carneades, qui docebat, posse Epicureos suam causam sine hac commentitia declinatione defendere. nam cum doceret, esse posse quandam animi motum voluntarium, id sibi defendi melius, quam introducere declinationem, cuius praesertim causam reperire non possunt, quo defensione, facile Chrysippo possent resistere. Cum enim concessissent, motum nullum esse sine causa, non concederent, omnia, quae fierent, fieri causis antecedentibus. voluntatis enim nostrae non esse causas externas, & antecedentes. communi igitur consuetudine sermonis abutimur, cum ita dicimus, *velle aliquid quempiam aut nolle sine causa*, ita enim dicimus, sine causa, ut dicamus, sine externa, & antecedente causa, non sine aliqua. Ut cum *non inane dicimus*, non ita loquimur, ut physici, quibus inane esse nihil placet: sed ita, ut, verbi causa, sine aqua, sine vino, sine oleo vas esse dicamus: sic, cum sine causa animum moveri dicimus, sine antecedente & externa causa moveri, non omnino sine causa, dicimus. De ipsa atomo dici potest, moveri, quia nulla causa accedit extrinsecus. Rursus autem, ne omnes à physico irrideamur, si dicamus, quidquam fieri sine causa, distinguendam est, & ita dicendum, ipsius individui hanc esse naturam, ut pondere, & gravitate moveatur, eamque ipsam esse causam, cur ita feratur. Similiter ad animorum motus voluntarios, non est requirenda externa causa. motus enim voluntarius eam naturam in se ipso continet, ut sit in nostra potestate, nobisque pareat: nec id sine causa, eius enim rei causa, ipsa natura est. Quod cum ita sit, quid est, cur non omnis pronuntiatio aut vera, aut falsa sit, nisi concesserimus potest fieri quaequeque fiant? quia futura, vera inquit non possunt sine ea, quae causas, cur futura sint, non habent. habeant igitur causas necesse est: ea quae vera sunt, ita cum evenerint, fato evenerint. Confessum negotium, si quidem ita concedendum est, & aut fato omnia fieri: aut quidquam posse fieri sine causa. An aliter hæc enuntiatio vera esse non potest, Capiet Numantiam Scipio, nisi ex aternitate causa causam ferens hoc erit effectura? An hoc falsum potuisset esse, si esset excentis saeculis ante dictum? & si tum non esset vera hæc enuntiatio, Capiet Numantiam Scipio: & ne illa quidem evenisset vera est hæc enuntiatio. capiet Numantiam Scipio. Potest igitur quidquam factum esse, quod non verum fuerit futurum esse nam ut præterita ea vera dicimus, quorum superiore tempore vera fuerint instantia: sic futura, quorum consequenti tempore vera erunt instantia, ea vera dicimus, nec si omne enuntiatum aut

verum, aut falsum est, sequitur illico esse causas immutabiles, easque æternas, quæ prohibeant quidquam secus cadere, atque casurum sit. fortuita sunt causa, quæ efficiant, ut verè dicantur, quæ ita dicuntur, Veniat Cato in senatum, non inclusa in rerum natura, atque mundo. Et tamen tam est immutabile venturum, cum est verum; quam venisset nec ob eam causam fatum, aut necessitas extimescenda est. Etenim erit consistere necesse, si hæc enuntiatio, Veniet in Tusulanum Hortensius, & verum non est; sequitur ut falsum sit. quorum isti neutrum volunt, quod fieri non potest. nec nos impediatur illa ignava ratio, quæ dicitur, appellatur enim quidam à philosophis *ἀγνοῦς λόγος*, cui si pareamus, & nihil omnino agamus in vita. Sic enim interrogant: Si FATUM TIBI EST, ex hoc morbo convalescere; sive medicum adhibueris, sive non, convalesces. Item, Si FATUM TIBI EST, ex hoc morbo non convalescere: sive tu medicum adhibueris, sive non, non convalesces. & alterutrum fatum est, medicum ergo adhibere nihil attinet. Recte genus hoc interrogationis *ἰγνώτων*, atque *ἰσχυρῶν* nominatum est, quod eadem ratione omnis è vita tolletur actio. Licet etiam immutare, ut fati nomen ne adjungas, & eandem tamen teneas sententiam, hoc modo: Si EX ATERNITATE verum hoc fuit, Ex isto morbo convalesces; sive adhibueris medicum sive non, convalesces. Itemque, Si EX ATERNITATE hoc falsum fuit, Ex isto morbo non convalesces, sive adhibueris medicum, sive non adhibueris, non convalesces; deinde cætera Hæc ratio à Chrysippo reprehenditur. Quædam enim sunt, inquit, in rebus simplicia, quædam copulata. Simplex est, *Moriatur eo dies Socrates*. Huic, sive quid fecerit, sive non fecerit, finitus est moriendi dies. At si ita fatum sit, *Nasatur Oedipus Laio*: non poterit dici, sive fuerit Lajus cum muliere, sive non fuerit, copulata enim res est, & confatalis, sic enim appellat: quia ita fatum sit, & concubitum cum uxore Lajum, & ex eo Oedipum procreatum, ut si esset dictum, *Luctabitur Olympiu Milo*; & referret aliquis: Ergo, si sive habuerit adversarium, sive non habuerit, luctabitur; erraret, est enim copulatum, *Luctabitur*, quia sine adversario nulla luctatio est. Omnes igitur istius generis captiones eodem modo refelluntur: Si VE adhuc fueris medicum, sive non adhibueris, convalesces: captiosum, tam enim est fatale, medicum adhibere, quam convalescere. hæc ut dixi, *confatalis* ille appellat. Carneades hoc totum genus non probabat, & nimis inconsideratè concundi hanc rationem putabat. itaque premebat alio modo, nec ullam adhibebat calumniam: cuius erat hæc conclusio: Si OMNIA ANTECEDENTIBUS causis fiunt, omnia naturali colligatione conierit, conieriteque fiunt, quod si ita est, omnia necessitas efficit. Id si verum est, nihil est in nostra potestate, est autem aliquid in nostra potestate. Ac, si omnia fato fiunt, omnia causis antecedentibus fiunt, non igitur fato fiunt, quæcumque fiunt. Hoc arctius adstringi ratio non potest. Nam si quis velit idem referre, atque ita dicere: Si OMNE EVENTUM, ex aternitate verum est, ut ita certè eveniat, quemadmodum sit futurum, omnia necesse est colligatione naturali conierit, conieriteque

K k k k 4 que

1. Aut facta omnia fieri, aut quidquam, &c. Lambinus amplius infigit, ita quæ causas habeant, cur facta fieri, aut quidquam, &c. sed non addit tē mē. ita ex ingenio n. huius: profecto est in Pall. aut Gul. climata, neque agnoscunt meliores sive ead. Ald., Victorii, Turnebi, itaque valet.

2. Ne illa quidem evenisset vera est, &c. Edidit Rod. Turneb. inde somph. Lambinus, quamvis d. s. m. i. et. ali. s. exulabat. evenisset: pro quo in Pal. sec. vera esse, in Pith. vera esse. Lambinus deinde legit, Capiet Numantiam: sed sic nulla editio, nulli fer. pri.

3. Tum non venisset sequitur ut falsum sit. Haud aliter Aldus, Turneb. s. Victorius, firmat. Pal. sec. neque abeunt alii nostri quam quod in vera, nam falsa, at Lamb. ingenio verborum motum istis intermissionem, prosalabile teram de suo, licet parca admittat.

4. Nihil omnino agamus in vita. Sic Turn. Vict. item Pith. & sec. nam Aldus nō. sed quid omnino agamus in vita.

5. Ut facta omnia ne adjungas. Habent Pal. sec. ac Pith. item editi. Vict. vulg. non adjungas.

6. Si ve habueris adversarium si veni habueris. Pal. sec. utrobique, adhibueris.

7. Nimis inconsideratè. Pal. sec. omnia inconsideratè, non inepet.

8. Hoc arctius adstringi ratio non potest. Victorii editio sic habet, neque secus Pal. ille sec. tuj. s. bonitatem cum expertis fuerim et am in aliis T.lli libri, delev. vulgatum hæc, neque ad h. Turnebano, sic arctius ratio adstringi non potest; quod à repositum in Pal. tert. ac quarto, non in m. um cælis codicibus; utpote conjecturis librariorum impudicè violatis.

que fieri: nihil dicat. multum enim differt, utrum *causa naturalis* ex aeternitate, futura vera efficiat, an etiam sine aeternitate, naturali, futura quæ sint, ea vera esse possint intelligi. Itaque dicebat Carneades, ne Apollinem quidem futura posse dicere, nisi ea, quorum causas natura ita contineat, ut ea fieri necesse esset. Quid enim spectans deus ipse diceret, Marcellum eum, qui tunc consul fuit, in mari esse periturum? erat quidem hoc verum ex aeternitate, sed causas id efficientis non habebat, ita ne præterita quidem ea; quorum nulla signa, tanquam vestigia, exstarent, Apollini nota esse censebat: quo minus futura causas enim efficientibus quamque rem cognitis, posse denique sciri, quid futurum esset. Ergo nec de Oedipode potuisse Apollinem prædicere nullis in rerum natura *causis præpositis*, cur ab eo patrem interficere necesse esset: nec quidquam huiusmodi Quoties si Stoicis, qui omnia fato fieri dicunt, consentaneum est huiusmodi oracula, ceteraque, quæ ad divinationem pertinent comprobare: iis autem, qui quæ futura sunt, ea vera ex aeternitate dicunt, non idem dicendum est: vide, ne non eadem sit illorum causa, & Stoicorum. hi enim urgentur angustiis, illorum ratio soluta, ac libera est. Quod si concedatur, nihil posse evenire, nisi causa antecedente: quid proficiatur, si ea causa non ex æternis causis apta ducatur? causa autem ea est, quæ id efficit, cuius est causa; ut vulnus, mortis; cruditas, morbi; ignis, ardoris. Itaque non sic causa intelligi debet, ut, quod cuique antecedat, id ei causa sit, sed quod cuique *efficienter* antecedat, nec, quod in campum descenderim, id fuisse causam, cur pila luderem: nec Hecubam, causam interitus fuisse Trojanis, quod Alexandrum genuerit: nec Tyndareum Agamemnoni, quod Clytemnestram, hoc enim modo viator quoque bene vestitus a causa grassatori fuisse dicitur, cur ab ea spolaretur. Ex hoc genere illud est Ennii,

Utinam ne in nemore Pelio securibus

Casa cecidisset abiugna ad terram trabes.

Licit vel altius, *Utinam ne in Pelio nata ulla umquam esset arbor?* etiam supra, *Utinam ne esset nonnullus Pelius?* similiterque superiora repetente regi edidit in finitè licet.

Neve 3 inde navis inchoanda exordium capisset.

Quorum hæc præterita? quia sequitur illud,

Nam nunquam hera irani mea, domo efferret pedem,
Medea, animo agro, amore saxo saucia,

non ut ea res causam afferret amoris. Intéresse autem ajunt, utrum ejusmodi quid sit, sine quo aliquid effici non possit. 4 an ejusmodi, quo aliquid effici necesse sit. Nulla igitur earum est causa; 5 quoniam nulla eam rem sua vi efficit, cuius dicitur causa: nec id, sine quo quippiam non fit, causa est: sed id, quod cum accessit, id, cuius causa est, efficit necessariò, nondum enim ulcerato serpentis morsu Philoëta, quæ causa in rerum natura continebatur, fore, ut is in insula Lemno lineretur? post autem causa fuit propior, & cum exitu junctior, ratio igitur eventus aperit causam, sed ex aeternitate vera fuit hæc enuntiatio. 6 Relinquatur in insula Philoëtes: nec hoc ex vero in falsum poterat converti, necesse est enim in rebus contra-

riis duabus (contraria autem hoc loco ea dico, quorum alterum ait quid, alterum negat) ex his igitur necesse est, in vivo Epicuro, alterum verum esse, alterum falsum: ut, 7 *sauciabitur Philoëta*, omnibus autè seculis verum fuit: *Non sauciabitur*, falsum. Nisi forte volumus Epicureorum opinionem sequi, qui tales enuntiationes nec veras, nec falsas esse dicunt: aut, cum id pudet, illud tamen dicunt, quod est impudentius, veras esse ex contrariis disjunctiones: sed quæ in his enuntiatione essent, eorum neutrum esse verum. O admirabilem *licentiam*, & mirabilem *insipientiam* dissonantiam enim aliquid in loquendo nec verum, nec falsum est, certe id verum non est, quod autem verum non est, qui potest non falsum esse? aut quod falsum non est, qui potest non verum esse? 9 Tenebitur id, quod à Chrysippo defenditur, *Omniem enuntiationem* aut veram aut falsam esse, ratio apta cogit, & ex aeternitate quædam vera esse, & ea non esse nexa causis æternis, & a fati necessitate esse libera. Ac mihi quidem videtur, cum dux sententiarum fuissent veterum philosophorum, una eorum, qui censerent omnia ita fato fieri, ut id fatum *vim necessitatis afferret*, in qua sententia Democritus, Heraclitus, Empedocles, Aristoteles fuit: altera eorum, quibus videretur sine ullo fato esse *animorum motus voluntarii*: Chrysippus, tanquam *arbitrarius honorarius*, id medium ferre voluisse: sed applicat se ad eos potius, qui necessitate motus animos liberatos volunt. Dum autem verbis utitur iuris, delabitur in eas difficultates, ut necessitatem fati confirmet in virus. Atque hoc si placet quale sit videamus in *assensibus*, quas prima oratione tractavi: eas enim veteres illi, quibus omnia fato fieri videbantur, vi effici, & necessitate dicebant, qui autem ab his dissentiebant, fato assensiones liberabant, negabantque fato assensionibus adhibito, necessitatem ab his posse removeri: itque ita diserebant. Si OMNIA FATI sunt, omnia fiunt causa antecedente: & si appetitus illa etiam, quæ appetitum sequuntur, ergo etiam assensiones. At, si causa appetitus non est sita in nobis, ne ipsæ quidem appetitus est in nostra potestate. Quod si ita est, ne illa quidem, quæ appetitum efficiuntur sunt sita in nobis, non sunt igitur neque assensiones, neque actiones in nostra potestate: ex quo efficiuntur, ut nec laudationes, *justa* sint: nec *reparationes*, nec honores, nec *supplicia*. Quod cum vitiosum sit, probabilius concludi putant, non *II* omnia fato fieri, quæcumque fiant. Chrysippus autem cum & necessitatem effugiat, & retineat fatum. Causarum enim, inquit, alix sunt *perfectæ*, & principales, alix *adjuvantes* & proximæ. Quamobrem cum dicimus, omnia fato fieri causis antecedentibus, non hoc intelligi volumus, causis perfectis, & principalibus, sed causis adjuvantibus, antecedentibus, & proximis. Itaque illi rationi, quam paulo ante conclusi, sic occurrit, Si OMNIA FATI fiant, sequi illud quidem, ut omnia causis fiant antepositis; verum non principalibus, & perfectis, sed adjuvantibus, & proximis: quæ si ipsæ non sint in nostra potestate, non sequitur, ut ne appetitus quidem sit in nostra potestate: at hoc sequeretur, si omnia perfectis, & principalibus causis fieri diceremus, ut cum hæc causæ non essent

1. Ergo nec de Oedipode. Coactus fui istud admittere, quod exstaret in Fabriciano, in Pal. omn. in edit. Victoriana, publicat. alii, *Geippo*.

2. *Causa grassatori fuisse dicitur.* Sic Pal. sec. editio Victoriana, dicitur, vulg. dicitur.

3. *Inde navis inchoanda exordium Cap.* Pall. tres Pith. Fabr. *inchoanda*, quod probat Gulielmus; etque si *navis* poneretur accendendi casu *de exordium*, supra etiam erat in Fab. & Pith. *accidissent abiugna*. Et, adeo ut videatur revocandum, *accidissent*.

4. *An ejusmodi, quo aliquid.* Publicat. passim, *ejusmodi, cum quo*. Sed præpositio non erat in Pal. sec. aut Victoriana.

5. *Quia nulla eam rem suavit.* etc. Haud aliter tres Pall. & Fabriciana, nam V. & Turn. *suavitatem suavitatem*, vulg. *nullam rem*, etc.

6. *Relinquatur in insula Phil.* Aliæ edd. *insula Lemno*, sed id vocis abest

& Pall. tribus & Pithæano, neque admisit Vi&.

7. *Sauciabitur Philoëta.* Editi alii *Philoëtes*, verum est in Pall. in Pith. & Victoriana alterum.

8. *Insipientiam dissonantiam.* Habui à Pal. sec. Fabricianoque vulgata, *insipientiam*.

9. *Tenebitur id.* Fabricianus, *Tenebitur ergo id*, non orotè, si finalimos igitur, quod erat in Pith. nam Pall. nihil abibat à vulgatis.

10. *Medium ferre voluisse.* Est à Victoriano, qui consulatur lib. *Vat. lect. cap. 18.* Pal. sec. *medium ferre voluisse* tert. quart. *medium ferre voluisse* vulgata, *medium ferre voluisse*.

11. *Omnia fass fieri quæcumque fiant.* Gulielmus auctoritate cod. Pithæani debet: *quæcumque fiant*; cui abest, habent tamen Pall.

essent in nostra potestate, ne ille quidem esset in nostra potestate. Quamobrem qui illa fatum introducunt, ut necessitatem adiungant, in eos valebit illa conclusio qui autem causas antecedentes non dicent perfectas, neque principales, in eos nihil valebit quod enim dicatur assensiones fieri causis antepositis, id quale sit, facile à se explicari putant, nam quamquam assensio non possit fieri nisi commota visio, tamen cum id visum proximam causam habeat non principalem, hanc habet rationem (ut Chrysippus vult) quam ad idum diximus, non ut illa quidem fieri possit nulla vi extrinsecus excitata, (necesse est enim assensionem visio commoveri) sed revertitur ad ad cylindrum, & ad turbinem suum, quæ moveri incipere, nisi pulsa, non possunt: id autem cum accidit, sua pte natura, quod superest, & cylindrum volvi & versari turbinem putant. Ut igitur, inquit, qui protulit cylindrum dedit ei principium motionis volubilitatem autem non dedit: sic visum obiectum imprimere illud quidem, & quasi signabit in animo suam speciem, sed assensio nostra erit in potestate: eaque quemadmodum in cylindro dictum est, extrinsecus pulsa, quod reliquum est, sua pte vi, & natura movebitur. Quod si aliqua resefficeretur sine causa antecedente, fatum esset omnia fato fieri: si in omnibus, quæcumque sunt, verisimile est causam antecedere; quid afferri poterit, cur non omnia fato fieri fatendum sit? modo intelligatur, quæ sit causarum distinctio, ac dissimilitudo. Hæc cum ita sint à Chrysippo explicata, si illi, qui negant assensiones fato fieri, fateantur tamen eas non sine visio antecedente fieri; alia ratio est, sed si concedunt anteire visio, nec tamen fato fieri assensiones, quod proxima illa, & continens causa non moveat assensionem: vide ne idem dicant, neque enim Chrysippus concedens, assensionis proximam, & continentem causam esse in visio positam. a neq; eam causam ad assentiendum necessariam esse concedet ut, si omnino fato fiant, omnia fiant causas antecedentibus, & necessaria: itaque illi, qui ab hoc dissentiant, confitentes non fieri assensiones sine prægressione visorum, dicent, si omnia fato fierent eiu modi, ut nihil fieret, nisi prægressione causa, confitendum esse fato fieri omnia: ex quo facile intellectu est quoniam utique, patet facta atq; explicita sententia sua, ad eandem

exitum veniant, verbi eos, non re dissidere, omninoque cum hæc sit distinctio, ut quibusdam in rebus verè dici possit, cum hæc causæ antegressæ sint, non esse in nostra potestate, quin illa eveniant, quorum causæ fuerint, quibusdam autem in rebus, causis antegressis, in nostra tamen esse potestate, ut aliud aliter eveniat: hanc distinctionem utriusque approbant: sed alteri censent, quibus in rebus eòdem causæ antecesserint ita, ut non sit in nostra potestate, ut aliter illa eveniant, illas fato fieri: quæ autem in nostra potestate sint, ab his fatum abesse. Hoc modo hanc causam disceptari oportet, non ab atomis extrinsecis, & de via declinantibus præsidium perere. Declinat, inquit, atomus, Primum cur? & aliam quandam vim motus habebunt à Democrito impulsione, quam plagam ille appellat: à te, Epicure, gravitatis, & ponderis. Quæ ergo nova causa in natura est, quæ declinet atomum? aut num fortuitur inter se, quæ declinet, quæ non? aut cur minimo declinent intervallo, majore non? aut cur declinent uno minimo, non declinent duobus, aut tribus? optare hoc quidem est, non disputare. Nam neque extrinsecus impulsio atomum loco moveri, & declinare dicitur: neque in illo inani, per quod feratur atomus quidquam fuisse causæ, cur ea non è regione ferretur: nec in ipsa atomo mutationis aliquid factum est, quamobrem naturalem sui ponderis motum non teneret. Ità eum attulisset nullam causam, quæ istam declinationem efficeret: tamen aliquid sibi dicere videtur: cum id dicat, quod omnium mentes aspernentur, ac respiciant. Nec verò quisquam magis confirmare mihi videtur non modo fatum, verum etiam necessitatem & vim omnium rerum, sustulissetque motus animi voluntarios, quam hic, qui aliter oblitere fato fatetur se non potuisse, nisi ad has commentitias declinationes confugisset. nam, ut essent atomi, quas quidem esse, mihi probari nullo modo potest: tamen declinationes istæ numquam explicarentur, nam si atomis, ut gravitate ferantur, tributum est necessitate naturæ quod omne pondus nulla re impediende moveatur, & feratur necesse est: illud quoque necesse est, declinare quibusdam atomis, vel, si volunt, omnibus naturaliter.

Multi defunt.

1. Non fuerit antecedens; Lambinus contra omnes edd. mss. que nolunt deletam.

2. Nuperam causam ad assentiendum. Idem in viis ferè libris eussis, locum: com stirporem vo em neque; lectus editionem Tern. y. Alia fæm abesse. Lambinus post hæc assensum posuit: can-

quam aliquid necessario abesset. Carioque libro t. Emendationum cap. 13. hæc quoddam fragmentum reponere conatur, sed avi non facta ipse y deatur.

4. Aliam quandam vim. etc. Vulgati, aliam enim quendam, sed præter Pal. sec. Fabr. & editos à V.ctorio.

M. TULLII CICERONIS
DE
LEGIBUS,
LIBER PRIMVS.

ATTICUS. QVINCTVS. MARCUS.

ATTICUS.

Mecus quidem ille, & hæc Arpinatium quercus agnoscebat, saxe à me lectus in Mario si manet ille quercus, hæc est profectò etenim est sanè verus. QVINTVS. Manet verò Attice noster, & semper manebit. fata est enim ingenio. NULLVS autem AGRICOLAE cultu stirpstat diuina quam potèz versu seminari potest, ATT. Quo tan-

dem modo, Quinte? aut quale est istuc, quod potèz ferunt? mihi enim videris, fatem laudando, suffragari tibi. Q. Sic ita sanè. Verum tamen, dum Latine loquentur litteræ, quercus huic loco non deerit, quæ Mariana dicitur: eaque, ut ait Scævola de fratris mei Mario,

Canes facti innumerabilibus.

Nisi foris Athenæ tuæ sempiternam in arce oleam tenere potuerunt, aut, quod Homericus Ulysses Deli se proceram, & teneram palmam vidisse dixit, hodie monstrant eandem: multaque alia multis locis diutius commemoratio manent,

Kkkk 5